

ΑΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Σ.Δ.Ο.
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ 2007-2013. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ.

ΦΟΙΤΗΤΗΣ
ΤΑΣΟΥΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΑΠΑΔΙΟΔΩΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Θεσσαλονίκη 2014

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ελλάδα έχει ιδιαίτερα ανεπτυγμένες εμπορικές και διμερείς σχέσεις με την Ιταλία, ειδικότερα μετά από το 1950. Είναι γεγονός ότι τα πρότυπα των Ιταλών έχουν εισβάλει στην ελληνική κοινωνία καθώς και ότι τα ελληνικά προϊόντα λόγω της υψηλής ποιότητας τους αποτελούν αξιόπιστη λύση στις καταναλωτικές ανάγκες των Ιταλών. Η πρόσφατη οικονομική κρίση δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες τις οικονομίες των δύο χωρών. Το ΑΕΠ και των 2 χωρών έχει παρουσιάσει μείωση και τα επίπεδα ανεργίας έχουν φτάσει σε πρωτόγνωρα επίπεδα. Κοινό σημείο και των δύο χωρών είναι η αύξηση των εξαγωγών και η μείωση των εισαγωγών, γεγονός που δηλώνει την μείωση της αγοραστικής δύναμης των πολιτών τους. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, δεν προκάλεσαν προβλήματα στις εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας. Τα ιταλικά προϊόντα εξακολουθούν να εισάγονται στην ελληνική αγορά, αν και με μικρότερους ρυθμούς και ταυτόχρονα τα ελληνικά προϊόντα συνεχίζουν να αποτελούν επιλογή για τον ιταλό καταναλωτή, συμβάλλοντας στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών προς τη γειτονική χώρα. Επίσης, τα τελευταία χρόνια έχουν λάβει χώρα διμερείς συμφωνίες, που σφραγίζουν τη συνεργασία μεταξύ των χωρών και δημιουργούν προϋποθέσεις για ακόμη περισσότερες συνεργασίες. Ακόμη, πρέπει να σημειωθεί, ότι έχουν πραγματοποιηθεί και αξιόλογες επενδύσεις από ιταλικές εταιρίες στην Ελλάδα και το αντίστροφο. Συμπερασματικά, η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους, που ακόμη και εν μέσω της οικονομικής κρίσης δημιουργούν ελπίδες για νέες συνεργασίες και νέες επενδύσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ	7
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	7
1.2 ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ	8
1.3 ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ	13
2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΙΤΑΛΙΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	13
2.1.1 ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	16
2.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	17
2.2.1 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ	24
2.3 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΙΤΑΛΙΑΣ	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	28
3.1 ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	28
3.2 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ	29
3.2.1 Η ΤΡΙΜΕΡΗΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	29
3.2.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG, ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ	33
4.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	33
4.2 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ	37
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	41
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διμερείς σχέσεις αποτελούν ένα από τα παραδοσιακότερα και σημαντικότερα μέρη της εξωτερικής πολιτικής μίας χώρας. Για κάθε χώρα η ανάπτυξη διμερών σχέσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση. Οι διμερείς σχέσεις μπορούν να αναπτύσσονται είτε μεταξύ δύο απομακρυσμένων χωρών, είτε μεταξύ δύο όμορων χωρών. Τα οφέλη από την ανάπτυξη διμερών σχέσεων είναι αφενός οικονομικά και αφετέρου κοινωνικά, διότι πέρα από την εύκολη μεταφορά κεφαλαίου, πραγματοποιείται και η μεταφορών πολιτισμικών στοιχείων (Υπουργείο εξωτερικών, 2014).

Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα είναι μία χώρα, που έχει επενδύσει ιδιαίτερα στην ανάπτυξη διμερών σχέσεων με διάφορες χώρες του κόσμου και χαρακτηριστικά με την Ιταλία. Η Ιταλία αποτελεί, μία από τις μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις σε παγκόσμιο επίπεδο και μία από τις καλύτερες αγορές. Η Ελλάδα και η Ιταλία, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, ανέπτυξαν πολύ ισχυρούς δεσμούς και στενές εμπορικές σχέσεις σε οικονομικό επίπεδο.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό, να εξετάσει και να παρουσιάσει τις διμερείς σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας. Επιπλέον, με τη βοήθεια της δευτερογενούς έρευνας, προσπαθεί να εκμαιεύσει χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση της οικονομικής κρίσης πάνω στις διμερείς σχέσεις των δύο αυτών χωρών. Η παρούσα εργασία όπως ήδη αναφέρθηκε, χρησιμοποιεί τη δευτερογενή έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιεί τα επίσημα στατιστικά στοιχεία καθώς και τη διεθνή και ελληνόγλωσση βιβλιογραφία γύρω από τις σχέσεις των δύο χωρών.

Για να επιτύχει η εργασία τους στόχους της, διαχωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια, τα οποία εξετάζουν σημαντικές πτυχές των σχέσεων των δύο χωρών. Αρχικά, το πρώτο κεφάλαιο κάνει ιστορική αναδρομή των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Στη συνέχεια εξετάζει πως η κρίση έχει επηρεάσει το διεθνές εμπόριο και τελικά εξετάζει αν και πως οι επιπτώσεις της κρίσης επηρέασαν τις σχέσεις και το εμπόριο μεταξύ της Ελλάδος και της Ιταλίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, λαμβάνει χώρα η ανάλυση των οικονομιών της Ελλάδος και της Ιταλίας. Ουσιαστικά, παρουσιάζονται τα κυριότερα στοιχεία για την οικονομία

των χωρών καθώς και μελετώνται σε βάθος και οι κυριότεροι κλάδοι των οικονομιών των υπό μελέτη χωρών. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζονται και οι ιταλικές επενδύσεις στην ελληνική αγορά καθώς και οι ελληνικές επενδύσεις στην ιταλική αγορά.

Το τρίτο κεφάλαιο, εξετάζει το επίπεδο των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Παρατίθενται οι διμερείς συμφωνίες που έχουν υπογραφεί και από τις δύο πλευρές και παρουσιάζονται προγράμματα και συμφωνίες, που τονώνουν τη συνεργασία και την επιχειρηματικότητα και των δύο μερών.

Καταληκτικά, στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, αποτυπώνεται με πραγματικά στοιχεία, η τρέχουσα κατάσταση των οικονομικών μεγεθών της Ελλάδας και της Ιταλίας. Εξετάζονται μεγέθη, όπως είναι το ΑΕΠ, το επίπεδο της ανεργίας, το εμπορικό ισοζύγιο, το διαθέσιμο εισόδημα του καταναλωτή. Ουσιαστικά, με αυτό τον τρόπο γίνεται εύκολα αντιληπτό, η πραγματική κατάσταση των οικονομιών των χωρών και εξηγείται η αναγκαιότητα για την ανάπτυξη διμερών σχέσεων μεταξύ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

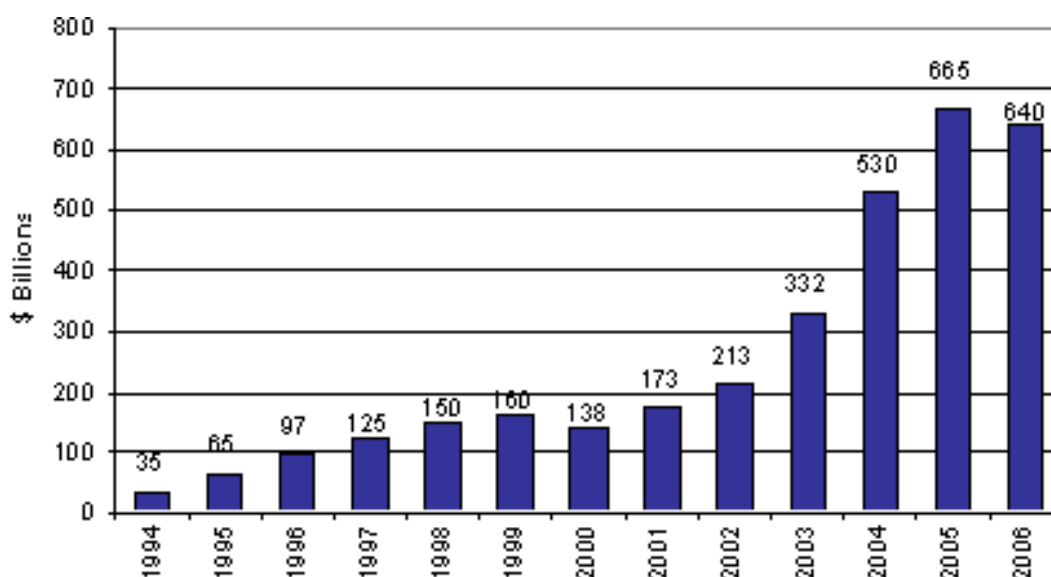
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η σχέση μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας ήταν πάντα στενή. Είναι γεγονός ότι η Ιταλία αποτελούσε πάντα για την Ελλάδα μία πόρτα στην κουλτούρα, στην Ευρώπη, στην επιχειρηματικότητα, στη μόδα, στη γαστρονομία, στον υλικό αλλά και στον πνευματικό πολιτισμό. Οι επιρροές της Ιταλίας που ασκήθηκαν στην Ελλάδα, ήταν μεγάλες και πραγματοποιήθηκαν σε πολλούς τομείς. Οι κυριότερες αιτίες για το γεγονός αυτό είναι η γειτνίαση, οι ανοικτοί εμπορικοί δρόμοι και η Ενετοκρατία στην Ελλάδα. Στο πέρασμα των χρόνων η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν καταφέρει να αναπτύξουν και να διατηρήσουν αναλλοίωτη μια σημαντικά φιλική σχέση, γεγονός που εδραιώνει τη συνεργασία καθώς και τις οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητές μεταξύ τους.

Κατά κύριο λόγο, η Ιταλία και ο τρόπος ζωής των Ιταλών έχει επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο ζωής των ελλήνων καταναλωτών. Τα ιταλικά πρότυπα και οι ιταλικές συνήθειες αποτελούν πλέον μέρος της ζωής των Ελλήνων. Στη σύγχρονη εποχή, οι ιταλικές επιδράσεις ξεκινούν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Από τη δεκαετία του 50 και έπειτα πολλές ιταλικές συνήθειες φαίνεται να ενδιαφέρουν τον έλληνα καταναλωτή και σταδιακά να τις υιοθετεί. Η βέσπα της Πιάτζιο, οι ιταλικές κωμωδίες, το ΠΡΟΠΟ και οι ιταλικοί αγώνες, τα αυτοκίνητα της Fiat, η ιταλική μουσική, οι σπουδές στα πανεπιστήμια της Ιταλίας, η ιταλική μόδα και η ιταλική διατροφή, φαίνεται να γίνονται αναπόσπαστα κομμάτια της καταναλωτικής και καθημερινής ζωής των Ελλήνων. Φυσικό επακόλουθο της επιρροής της ιταλικής κατανάλωσης στην ελληνική συμπεριφορά του καταναλωτή είναι η αύξηση των εμπορικών σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας.

1.2 ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ

Η κρίση που έχει ξεσπάσει το τελευταίο χρονικό διάστημα στην παγκόσμια οικονομία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και επεκτάθηκε γρήγορα σε όλες τις χώρες, επηρεάζοντας τις οικονομίες τους και τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική κρίση του 2007, που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, είχε τις ρίζες της στον κλάδο των ακινήτων και των ενυπόθηκων δανείων. Πιο συγκεκριμένα, λόγω του ανταγωνισμού και της ανόδου των τιμών των ακινήτων (Σχήμα 1), οι αμερικανικές τράπεζες δάνειζαν ακόμη και στους πελάτες χαμηλότερης πιστοληπτικής ικανότητας το 100% της αξίας του ακινήτου χωρίς να ελέγχουν τα εισοδήματά τους. Όπως γίνεται ορατό, στο Σχήμα 1, η αξία των **ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου** (subprime loans) εκτινάχθηκε από τα \$173 δισεκατομμύρια το 2001 στο επίπεδο ρεκόρ των \$665 δισεκατομμυρίων το 2005. Επίσης, το ποσοστό των ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου επί των συνολικών στεγαστικών δανείων αυξήθηκε από 9% το 2003, στο 24% στα μέσα του 2007 (Χαρδουβελης, 2008).

Σχήμα 1: Η Αξία των Ενυπόθηκων Δανείων Χαμηλής Πιστοληπτικής Διαβάθμισης (\$δισ)

Πηγή: Petroff (2008)

Όταν όμως, τα ακίνητα άρχισαν να χάνουν την αξία τους, τα νοικοκυριά, βρέθηκαν να χρωστούν δυσανάλογα μεγάλα ποσά για τα ακίνητα που είχαν αγοράσει, με αποτέλεσμα να αθετούν τις υποχρεώσεις τους ή ακόμη και να αδυνατούν να ανταποκριθούν σε αυτές. Αυτό είχε ως συνέπεια, ο τραπεζικός κλάδος των ΗΠΑ, να έρθει αντιμέτωπος με μία πρωτοφανή κατάσταση, να καταρρεύσει και στη συνέχεια να συμπαρασύρει ακόμη και υγιείς κλάδους μαζί του. Το αποτέλεσμα ήταν να ξεσπάσει μία τεράστια οικονομική κρίση και να σταθεί ακόμη περισσότερο στις χώρες με εμφανείς παθογένειες.

Η κρίση, άφησε πίσω της σημαντικά βάρη για μια μακροχρόνια στασιμότητα στη Δύση. Το κύριο βάρος της κρίσης ήταν το υψηλό δημόσιο χρέος, δηλαδή το χρέος του δημόσιου τομέα. Η μεταβολή στο χρέος είναι μεγάλη σε διεθνές επίπεδο, διότι μέσω της χρηματοοικονομικής κρίσης αναγκάστηκαν οι αρχές να παρέμβουν με σημαντικά πακέτα διάσωσης, ενώ παράλληλα μειώθηκαν τα φορολογικά έσοδα, αλλά και αναγκάστηκαν οι κυβερνήσεις να ασκήσουν μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική.

Στην Ευρωζώνη, η αύξηση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ δεν είναι συγκριτικά τόσο μεγάλη, καθώς η Ευρωζώνη είναι μια νομισματική περιοχή, η οποία κατέχει πλεόνασμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Παρόλα αυτά κατά τη διάρκεια του 2010 παρατηρήθηκε μια τόσο μεγάλη ένταση στην Ευρωζώνη, η οποία αφορούσε επιμέρους χώρες, όπως Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, αλλά όχι το σύνολο της Ευρωζώνης. Οι κυριότερες αμφιβολίες των αγορών επικεντρώθηκαν στην εσωτερική λειτουργία της. Η προηγούμενη χρηματοοικονομική κρίση ευαισθητοποίησε σε σημαντικό βαθμό τις αγορές σε οτιδήποτε αρνητικό γεγονός. Έτσι σε αντίθεση με όσα γινόντουσαν προ κρίσης, όπου οι αγορές δεν διαφοροποιούσαν σημαντικά τις χώρες της Ευρωζώνης μεταξύ τους, τώρα πλέον τις διαφοροποιούν αναφορικά με τον πιστωτικό κίνδυνο της καθεμίας χώρας.

Φυσικά, μία τέτοια κατάσταση και ένα τόσο ισχυρό πλήγμα στην παγκόσμια οικονομία δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο και το διεθνές εμπόριο καθώς και τις διμερές συναλλαγές μεταξύ χωρών. Το διεθνές εμπόριο επιδρά στο οικονομικό πρόβλημα του ανθρώπου, λόγω της ανταλλαγής οικονομικών αγαθών και παραγωγικών συντελεστών που πραγματώνεται μέσω αυτού. Με το διεθνές εμπόριο

τα γεωγραφικά όρια παραγκωνίζονται, και δεν έχουν ουσιαστική επίδραση πάνω στην κυκλοφορία των οικονομικών αγαθών, του κεφαλαίου αλλά και των παραγωγικών συντελεστών. Συνεπώς οι χώρες που δεν έχουν τη δυνατότητα να παράγουν ορισμένα οικονομικά αγαθά, τόσο λόγω έλλειψης κεφαλαίου όσο και παραγωγικών συντελεστών, μπορούν χάρη στο διεθνές εμπόριο, να τα προμηθεύονται και να αμβλύνουν το παραπάνω οικονομικό πρόβλημα. Επιπροσθέτως το διεθνές εμπόριο συμβάλλει έντονα στις ανακατατάξεις των εισοδημάτων αλλά και των οφελών, των χωρών που συμμετέχουν σε αυτό.

Το διεθνές εμπόριο έχει ωφελήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό όλες τις χώρες της γης, σε όλες τις ηπείρους της. Χάρη σε αυτό, κατάφεραν πολλές χώρες να αναπτυχθούν και να οδηγηθούν στη μεγέθυνση της οικονομίας τους. Πιο συγκεκριμένα, οι χώρες της Ασίας, όπως η Κίνα και η Ιαπωνία αλλά και οι χώρες της νότιας Αμερικής όπως η Βραζιλία, κατάφεραν να αναπτυχθούν και να συμβάλλουν στην παγκόσμια οικονομία, λόγω του Διεθνούς εμπορίου. Γίνεται εύκολα κατανοητό, ότι το Διεθνές εμπόριο, έχει τεράστια οφέλη στην οικονομία και κατά επέκταση στο βιοτικό επίπεδο, των χωρών που εμπλέκονται σε αυτό. Τέτοια οφέλη είναι η εισαγωγή νέων οικονομικών αγαθών που βελτιώνουν τη ζωή των καταναλωτών, και τέλος, η ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγής που μπορεί να οδηγήσει και στη μείωση του κόστους παραγωγής και κατά επέκταση σε όλα τα οφέλη που προκύπτουν από αυτή.

Παρόλη την κατάσταση που βιώνει αφενός η οικονομία της Ελλάδος και αφετέρου η οικονομία της Ιταλίας, παρατηρείται έντονη εμπορική δραστηριότητα από την Ελλάδα προς την Ιταλία και το αντίστροφο. «Μέσα σε ένα γενικευμένο κλίμα οικονομικής ύφεσης και δημοσιονομικής κρίσης, μοιάζει σχεδόν παράδοξο ότι μέσα στο 2013 παρατηρήθηκε μια μικρή έστω αύξηση (1%) των ελληνικών εξαγωγών προς την Ιταλία» (Ναυτεμπορική, 2014).

1.3 ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Παρατηρείται ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση που έκανε εμφανή τα αποτελέσματά της στην Ελλάδα και στην Ιταλία δεν επηρέασε σημαντικά τις μεταξύ τους σχέσεις και τους εμπορικούς τους δεσμούς. Σύμφωνα με το Υπουργείο εξωτερικών της Ελλάδος (2014), παρατηρείται σημαντική μείωση στις εισαγωγές προϊόντων της Ιταλίας από το έτος έναρξης της οικονομικής κρίσης. Από την άλλη πλευρά, τα ελληνικά προϊόντα συνεχίζουν να αποτελούν μία από τις σημαντικότερες επιλογές των ιταλών καταναλωτών διατηρώντας τη θέση τους στην ιταλική αγορά, σημειώνοντας μάλιστα αύξηση σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο της Ναυτεμπορικής (2014), το οποίο υποστηρίζει πως μέσα σε ένα γενικευμένο κλίμα οικονομικής ύφεσης και δημοσιονομικής κρίσης, παρατηρήθηκε μια μικρή έστω αύξηση των ελληνικών εξαγωγών. Συγκεκριμένα, πρόκειται για αύξηση 1% με βάση τα στοιχεία Ιανουαρίου–Νοεμβρίου 2013 σε σχέση με το 2012 και τζίρο που ξεπερνά αυτή τη στιγμή τα 25 δισεκατομμύρια ευρώ. Ανάμεσα σε 100 εξαγωγικούς προορισμούς, η Ιταλία κατατάσσεται πρώτη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεύτερη σε παγκόσμιο επίπεδο, με απορρόφηση ελληνικών προϊόντων πλέον των 2,27 δισ. ευρώ. Η Ιταλία παρά την ύφεση παραμένει ένας οικονομικός ευρωπαϊκός κολοσσός. Την ίδια στιγμή, η Ελλάδα της κρίσης ενισχύει τις εμπορικές συναλλαγές της με την Ιταλία σε επίπεδο εισαγωγών αλλά και εξαγωγών. Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ιταλία αναδεικνύεται σε πρώτο εξαγωγικό προορισμό των ελληνικών προϊόντων, παρόλη την οικονομική κατάσταση των δύο χωρών. Η αξία των εμπορικών συναλλαγών Ελλάδας - Ιταλίας ανέρχεται στα 6 δισ. 721 εκατ. ευρώ.

Ο πρόεδρος του Ελληνο-Ιταλικού Επιμελητηρίου υποστηρίζει στις δηλώσεις τους ότι «Οι δεσμοί Ελλάδας και Ιταλίας είναι δεσμοί μακράιωνοι. Δεσμοί κοινωνικοί, οικονομικοί, δεσμοί κοινής κουλτούρας και αντίληψης των πραγμάτων. Τώρα παρά ποτέ, αυτοί οι δεσμοί του ευρωπαϊκού Νότου πρέπει να σφυρηλατηθούν σε ένα κοινό μέτωπο κατά της ύφεσης, της ανεργίας, της υπανάπτυξης», γεγονός που δείχνει ότι παρόλη τη γενική οικονομική κατάσταση και των 2 χωρών, οι εμπορικοί τους δεσμοί είναι ισχυροί και μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης (Enet.gr, 2013).

Όπως γίνεται αντιληπτό, από όλα τα παραπάνω, οι εμπορικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών, δεν έχουν επηρεαστεί αρνητικά από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Τα ιταλικά προϊόντα εξακολουθούν να εισάγονται στην ελληνική αγορά, αν και με μικρότερους ρυθμούς και ταυτόχρονα τα ελληνικά προϊόντα συνεχίζουν να αποτελούν επιλογή για τον ιταλό καταναλωτή, συμβάλλοντας στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών προς τη γειτονική χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΙΤΑΛΙΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Ιταλία έχει μια διαφοροποιημένη βιομηχανική οικονομία, η οποία απαρτίζεται από την αναπτυγμένη βιομηχανική βόρεια Ιταλία, η οποία κυριαρχείται από ιδιωτικές εταιρείες, και την λιγότερο ανεπτυγμένη νότια Ιταλία όπου η ανεργία είναι υψηλή και είναι αναπτυγμένη κατά κύριο λόγο η γεωργία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ιταλική οικονομία χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από την κατασκευή των υψηλής ποιότητας καταναλωτικών αγαθών που παράγονται από μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Οι σημαντικότεροι κλάδοι στους οποίους δραστηριοποιείται οικονομικά η Ιταλία είναι οι ακόλουθοι (Euroora, 2010):

- Ο τουρισμός
- Η μόδα
- Η τεχνολογία
- Η χημική βιομηχανία
- Η αυτοκινητοβιομηχανία και
- Τα είδη διατροφής

Ο τουρισμός στην Ιταλία

Η άμεση συνεισφορά του Τουρισμού στο ΑΕΠ της Ιταλίας για το 2012 ήταν 63.8 δισεκατομμύρια ευρώ (4,1% του ΑΕΠ). Το νούμερο αυτό αντανakλά κατά κύριο λόγο την οικονομική δραστηριότητα που παράγεται από τη τουριστική βιομηχανία της χώρας όπως ξενοδοχεία, ταξιδιωτικά γραφεία, αεροπορικές εταιρείες και άλλες υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών. Η άμεση συνεισφορά του Τουρισμού στο ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,3% ετησίως και να φτάσει τα 79.2 δισεκατομμύρια ευρώ (4,6% του ΑΕΠ) μέχρι το 2023 (World Travel and tourism council, 2013).

Κατά κύριο λόγο, οι τουρίστες στην Ιταλία προέρχονται από ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία το μεγαλύτερο ποσοστό του εισερχόμενου τουρισμού της χώρας προέρχεται από τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την

Αυστρία, τη Νορβηγία, την Ισπανία. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι είναι αξιόλογος και ο αριθμός των αφίξεων Αμερικανών και Ιαπώνων τουριστών. Η Ιταλία σήμερα είναι παγκοσμίως αναγνωρισμένη για τις υποδομές της αλλά και για τα τουριστικά της θέρετρα. Αποτελεί μία από τις πρώτες επιλογές των τουριστών και έχει διάφορα είδη εναλλακτικού τουρισμού ανεπτυγμένα, όπως είναι ο πολιτισμικός τουρισμός, ο ορεινός, ο γαστρονομικός αλλά και ο οικοτουρισμός (Invitalia, 2012).

Η βιομηχανία της μόδας

Η μόδα με τη σημερινή της έννοια είναι μια λέξη που χρησιμοποιείται για να καθορίσει το ενδυματολογικό στυλ των ανθρώπων. Οι Islam & Khan (2013) περιγράφει τη μόδα ως ένα σημαντικό δίαυλο για την έκφραση της κοινωνικής ταυτότητας, τις πολιτικές ιδέες και την αισθητική. Επιπλέον, ορίζει τη μόδα ως «έκφραση της στιγμής». Αυτή η ευρεία ερμηνεία ταιριάζει καλά με τη σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία στην οποία πολλές πτυχές του τρόπου ζωής των ανθρώπων αποτελούν μέσα έκφρασης που αντικατοπτρίζουν την κοινωνική κατάσταση και την επιτυχία.

Η μόδα εμπερικλείει όλο το φάσμα των οπτικών στοιχείων που μπορεί να οδηγήσει σε αντιλήψεις για τη μόδα (π.χ. μακιγιάζ, ρούχα, κοσμήματα και αξεσουάρ). Έτσι, ο όρος της μόδας μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις πτυχές της προσωπικής εμφάνισης κάποιου που παρέχουν τόσο ηδονική όσο και χρηστική αξία για τον καταναλωτή (Pentecost & Andrews, 2010). Η κατανόηση των λόγων και των συνεπειών της συμμετοχής στη μόδα της ένδυσης, είναι σημαντική, καθώς το μοντέρνο ντύσιμο καταλαμβάνει μία κομβική θέση στις ζωές πολλών ανθρώπων και, ως εκ τούτου, έχει σημαντική κοινωνική και οικονομική αξία σε πολλές κοινωνίες. Η έμφαση στη μοντέρνα ένδυση είναι σημαντική, λόγω της οικονομικής αξίας της και των σημαντικών κοινωνικών λειτουργιών που σημαίνει ότι παρέχει στις ζωές των καταναλωτών. Η συνεχής και κυκλική φύση της μόδας σημαίνει ότι οι άνθρωποι ελκύονται συχνά από το στυλ της στιγμής και πως οι καταναλωτές δίνουν μεγάλη έμφαση στο να είναι τα ρούχα τους της μόδας (Pentecost & Andrews, 2010).

Η ιδιαίτερα ανταγωνιστική φύση της βιομηχανίας της μόδας περιστρέφεται γύρω από ακόμη μία σημαντική έννοια αυτή της εποχικότητας. Η βιομηχανία έχει έννομο συμφέρον για την ανάπτυξη νέων προϊόντων για τον πελάτη σε βάρος των ήδη υφιστάμενων. Η συνεχής ανανέωση των προϊόντων έχει ως στόχο να ωθήσει στην απαξίωση των προηγούμενων προϊόντων όχι για λόγους χρηστικότητας αλλά γιατί δεν πληρούν πλέον τα αισθητικά κριτήρια για να θεωρούνται τη «μόδας» (Easey, 2009). Η τεχνητή ώθηση στην απαξίωση προηγούμενων σειρών προϊόντων μπορεί να επικρίνεται από κάποιους ωστόσο πολλοί είναι εκείνοι που εκτιμούν τη συνεχή μεταβολή της προϊόντων και υπηρεσιών της μόδας.

Η μόδα είναι μια παγκόσμια βιομηχανία. Ο συνδυασμός της αισθητικής, της τεχνολογίας και των επιχειρήσεων κάνει τη μόδα μια δυναμική, δημιουργική, ιδιαίτερη και συναρπαστική βιομηχανία. Σχεδιαστές, παραγωγοί κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, κατασκευαστές, διαφημιστές, τεχνολόγοι, ειδικοί της εφοδιαστικής αλυσίδας, οικονομολόγοι, στρατηγικοί αναλυτές και λιανοπωλητές, συμπεριλαμβανομένων του προσωπικού εξυπηρέτησης πρώτης γραμμής των πελατών είναι όλοι όσοι ασχολούνται με την επίτευξη της δημιουργίας του καλύτερου προϊόντος που θα βγει στην αγορά στον ταχύτερο χρόνο, και στις πιο ανταγωνιστικές τιμές. Το σχέδιο, η κατασκευή, το μάρκετινγκ και η διανομή του προϊόντος είναι εκείνες οι διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα μέσα από ένα πολύπλοκο δίκτυο φορέων με σκοπό να φτάσει το προϊόν στον καταναλωτή.

Η βιομηχανία της μόδας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στην Ιταλία και αποτελεί μία από τις σημαντικότερες βιομηχανίες της χώρας. Οι Ιταλικές εξαγωγές της μόδας μπορούν να δώσουν ώθηση στην ιταλική βιομηχανία και να την οδηγήσουν στην ανάπτυξη το 2014. Η γενέτειρα της μόδας αναμένεται να σημειώσει αύξηση στον κύκλο εργασιών από ρούχα και αξεσουάρ 5,4% και να δημιουργήσει έσοδα ύψους 62,5 δισ. ευρώ το 2014 (Reuters, 2014).

2.1.1 ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ιταλία αποτελεί την 9^η κυριότερη επενδύτρια χώρα στην ελληνική αγορά. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ολοένα και μεγαλύτερη προσπάθεια από τους Ιταλούς επενδυτές να επενδύσουν στην ελληνική αγορά. Οι Ιταλικές επενδύσεις αφορούν κατά κύριο λόγο στον κλάδο των μεταφορών και επικοινωνιών (39,8%) του εμπορίου (33,3%), της μεταποίησης (23,1%) και σε μικρότερο βαθμό στο χρηματοοικονομικό (2,2%), τον ξενοδοχειακό (0,3%) και των οικιστικών κατασκευών (0,2%) (Ελληνική Πρεσβεία Ρώμη, 2010).

Αξίζει να σημειωθεί, ότι τα στοιχεία δεν είναι επαρκή, για τη σωστή αξιολόγηση των ιταλικών επενδύσεων στην Ελλάδα και αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι οι περισσότερες επενδύτριες εταιρίες της γειτονικής χώρας, είναι μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά μέσω αντιπροσώπων και δε δημοσιεύουν οικονομικά στοιχεία. Παρόλα αυτά στη συνέχεια παρατίθενται οι σημαντικότερες Ιταλικές επενδύσεις στην ελληνική αγορά (Ελληνική Πρεσβεία Ρώμη, 2010):

- Riva Group τομέας σιδηρουργίας,
- Italcementi τσιμεντοβιομηχανία,
- Kerakoll χημικά,
- Barilla Spa μονάδα παραγωγής ζυμαρικών,
- Cooperlat Spa τομέας γαλακτοκομίας,
- Euricom Spa παραγωγή ζυμαρικών,
- Campari Spa που εξαγόρασε την εταιρεία Ούζο 12,
- PIERALISI, Ferrero Spa με γραφείο αντιπροσωπίας,
- Edison Hellas στον τομέα της ενέργειας,
- Italgas τομέας φυσικού αερίου,
- Autogrill εστιατόρια κατά μήκος εθνικών οδών,
- Impregilo κατασκευές,
- Fincantieri ναυπηγικές εργασίες,
- Mondatori εκδοτικός οίκος,
- Assicurazioni Generali Ασφάλειες,
- Alitalia και AirOne στις αεροπορικές μεταφορές και

- ο όμιλος Grimaldi σε ναυτιλιακές υπηρεσίες (Μινωικές Γραμμές ΑΕ).

2.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Ελλάδα σήμερα κατατάσσεται στις αναπτυγμένες χώρες του παγκόσμιου στερεώματος. Οι κύριοι μεγάλοι κλάδοι της Ελληνικής οικονομίας είναι ο τουρισμός, η ναυτιλία, η βιομηχανική παραγωγή τροφίμων και η επεξεργασία καπνού, η υφαντουργία, τα χημικά, τα προϊόντα μετάλλου, η μεταλλευτική και οι μονάδες διύλισης πετρελαίου. Φυσικά, πολύ ισχυρός είναι και ο πρωτογενής κλάδος της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος δεν είναι άλλος από τον αγροτικό. Ο αγροτικός τομέας αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο (Καδίτη, Νίτση, 2010).

Ουσιαστικά κάποια τα κυριότερα εξαγωγίμα αγροτικά προϊόντα της Ελλάδος σε παγκόσμιο επίπεδο είναι:

- Το ελαιόλαδο
- Το μέλι
- Τα ψάρια ιχθυοτροφείου
- Τα τυροκομικά προϊόντα
- Ο κρόκος Κοζάνης
- Το βαμβάκι

Στη συνέχεια της ενότητας αυτής παρουσιάζονται στοιχεία για την πορεία κάποιων προϊόντων που συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, όπως ο τουρισμός, η μελισσοκομία και η ελαιοπαραγωγή.

Τουρισμός

Ο τουρισμός είναι, χωρίς αμφιβολία, μια από τις πιο σημαντικές δυνάμεις που διαμορφώνουν τον σύγχρονο κόσμο. Από οικονομικής απόψεως, ο τουρισμός λαμβάνει όλο και μεγαλύτερη σημασία σε πολλά έθνη και αναγνωρίζεται ως η μεγαλύτερη πηγή εξαγωγής στον κόσμο και παράλληλα, ως ένας σημαντικός φορέας παροχής συναλλάγματος και απασχόλησης (Higgins – Desbiolles, 2006).

Ορισμένες από τις κυριότερες θετικές οικονομικές επιδράσεις του φαινομένου του τουρισμού είναι (Ηγουμενάκης κ.α. 1998): οι αυξήσεις συναλλαγματικών κερδών, η εξασφάλιση εισοδημάτων, η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, οι βελτιώσεις των οικονομικών δομών και η ενθάρρυνση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, οι αναπτυσσόμενες χώρες ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν τον τουρισμό ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης που προκαλεί λιγότερη ζημιά από άλλες βιομηχανίες όπως η εξορυκτική βιομηχανία για παράδειγμα, και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δημιουργήσει έσοδα για άλλες αναπτυξιακές δραστηριότητες (Higgins – Desbiolles, 2006).

Ωστόσο, η συντριπτική βιβλιογραφία που σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη συνήθως δεν επικεντρώνεται στην διεύρυνση του τουριστικού τομέα ως πολύτιμη στρατηγική για την ανάπτυξη. Πρόσφατα όμως, διάφορες μελέτες επισημαίνουν ότι ο τουρισμός έχει τη δυνατότητα να ωθήσει μια οικονομία στην ανάπτυξη με ρυθμό συγκρίσιμο, ή ακόμη και μεγαλύτερο, από ότι άλλες βιομηχανίες. Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν πράγματι, ότι οι χώρες που στηρίζονται στον τουρισμό χαρακτηρίζονται από μια άνω του μέσου όρου ανάπτυξη, για πολλούς παράγοντες ανάπτυξης, όπως τα αρχικά επίπεδα του εισοδήματος και των επενδύσεων (Brau et al. 2011).

Εξετάζοντας τον τουρισμό από οικονομικής απόψεως όμως, ανακαλύπτουμε ότι οι επιδράσεις δεν είναι πάντοτε θετικές. Μια από τις αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου είναι για παράδειγμα, η υπερβολική εξάρτηση κάποιου τουριστικού προορισμού από τον τουρισμό. Η υπερβολική αυτή εξάρτηση όμως ελλοχεύει κινδύνους γιατί ο τουρισμός είναι ασταθής και πολύ ευαίσθητος στις αλλαγές τόσο

τις εσωτερικές (π.χ. τιμές, αλλαγή της μόδας) όσο και τις εξωτερικές (π.χ. παγκόσμιες οικονομικές τάσεις, πολιτικές καταστάσεις) (López – Bravo Palomino, 2003).

Άλλες αρνητικές οικονομικές επιδράσεις του φαινομένου του τουρισμού είναι οι εξής (Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, 2005):

- ο Ο εποχικός χαρακτήρας και οι χαμηλές αποδοχές, που χαρακτηρίζουν την πλειοψηφία των τουριστικών επαγγελματιών.
- ο Η εμφάνιση φαινομένων αύξησης του πληθωρισμού και της αξίας της γης.
- ο Η αυξανόμενη τάση για εισαγωγές.

Τέλος, στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιδράσεις του τουρισμού στην οικονομία, είτε θετικές είτε αρνητικές, διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και είναι ανάλογες του επιπέδου ανάπτυξης της κάθε περιοχής προορισμού (Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, 2005).

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, ο τουρισμός συμβάλλει σε πολύ μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη της. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία θεωρείται ο σημαντικότερος κλάδος αφενός στη συμμετοχή του στο ΑΕΠ και αφετέρου στην απασχόληση. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα βασικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού για το 2012.

Πίνακας 1: Βασικά μεγέθη ελληνικού τουρισμού.

Συμμετοχή στο ΑΕΠ	16,4%
Συμμετοχή στην απασχόληση	18,3% της συνολικής απασχόλησης
Συνολική Απασχόληση	688.800
Έσοδα	10,4 δις ευρώ
Αφίξεις αλλοδαπών	16,9 εκατομμύρια
Μέση κατά κεφαλή δαπάνη	616 ευρώ
Μερίδιο αγοράς	1,5% παγκόσμια, 2,9 Ευρώπη
Εποχικότητα	56% των αφίξεων πραγματοποιούνται από τον Ιούλιο έως τον Αύγουστο
Συγκέντρωση	66% των ξενοδοχειακών κλινών συγκεντρώνονται σε 4

προσφοράς	περιοχές της Ελλάδας
Ξενοδοχειακή υποδομή	9,670 ξενοδοχεία
Κορυφαίες 5 αγορές	Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σκόπια, Γαλλία, Ρωσία

Πηγή: ΣΕΤΕ (2013)

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, από τον παραπάνω πίνακα, η οικονομία της Ελλάδος στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον εισερχόμενο τουρισμό. Τα έσοδα είναι πάρα πολύ υψηλά, ξεπερνούν τα 10 δισεκατομμύρια ευρώ και δημιουργούνται πολλές θέσεις εργασίας, με αποτέλεσμα έστω και περιοδικά να μειώνεται το ποσοστό ανεργίας.

Μελισσοκομία

Η μελισσοκομία αποτελεί σήμερα έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της πρωτογενούς παραγωγής της Ελλάδας. Με βάση τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2012) το 2011 η ελληνική μελισσοκομία απαριθμεί γύρω στις 1.502.200 κυψέλες, ενώ με την μελισσοκομία απασχολούνται περίπου 19.400 άτομα, από τους οποίους οι 5.000 θεωρούνται επαγγελματίες μιας και κατέχουν περισσότερες από 150 κυψέλες, ενώ οι υπόλοιποι εξασφαλίζουν από αυτήν ένα συμπληρωματικό εισόδημα.

Η Ελλάδα κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις στον παγκόσμιο χάρτη όσον αφορά τον αριθμό των κυψελών και την παραγωγή μελιού, αναλογικά πάντα με την έκταση της και τον πληθυσμό της. Παρόλο που στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης την τελευταία εικοσαετία η ποιότητα των μελισσιών έχει μειωθεί στην Ελλάδα έχει αυξηθεί κατά 2,2 μελίτσια/Km², περίπου, γεγονός που την καθιστά την χώρα με την μεγαλύτερη πυκνότητα μελισσιών από όλα τα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι υπάρχει περίπου ο τριπλάσιος αριθμός μελισσών ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο σε σχέση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρώπης.

Η μελισσοκομία στην χώρα μας στηρίζεται και ελέγχεται από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, από τις κατά τόπους Νομαρχιακές

Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης, 3 Εργαστήρια ανάλυσης μελισσών, 5 Εργαστήρια ανάλυσης μελιού και 15 κέντρα μελισσοκομίας.

Από γεωγραφικής άποψης ο μελισσοκομικός κλάδος καταλαμβάνει όλη την χώρα, οι περιοχές της χώρας με το μεγαλύτερο μελισσοκομικό ενδιαφέρον είναι οι νομοί Χαλκιδικής, Καβάλας, Φθιώτιδας, Εύβοιας, Αττικής, Αρκαδίας, Ηρακλείου και Χανίων.

Η μεγαλύτερη παραγωγή μελιού σε συνδυασμό με τον μεγαλύτερο αριθμό κυψελών και τις περισσότερες μελισσοκομικές μονάδες καταγράφεται στην περιοχή της Μακεδονίας με την Πελοπόννησος, την Κρήτη και την Στερεά Ελλάδα να ακολουθούν.

Η συνολική ετήσια παραγωγή μελιού κυμαίνεται στους 17.000 τόνους (8,5% της παραγωγής της Ε.Ε), εισάγονται 2.600 τόνοι και εξάγονται 550 τόνοι, με συνέπεια η κατανάλωση να ανέρχεται στους 19 χιλ. τόνους ή 1,6-1,7 χιλγ/κεφαλή. Τα τελευταία 20 χρόνια, η παραγωγή μελιού αυξήθηκε με ένα ρυθμό 3% ανά έτος, ο αριθμός των κυψελών αυξήθηκε κατά 0,3% ανά έτος και η παραγωγικότητα κατά 2,5% ανά έτος. Από τα στοιχεία αυτά συνάγεται ότι στην Ελλάδα η παραγωγικότητα της μελισσοκομίας αυξήθηκε με ταχύτερους ρυθμούς συγκριτικά όχι μόνο με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και την παγκόσμια αύξηση που καταγράφηκε.

Οι 2.600 τόνοι μελιού που εισάγονται κάθε χρόνο στην χώρα έχουν αξία 7,7 εκατ. δολαρίων, ενώ η εξαγωγή μόλις 600 τόνων αποφέρουν 3,4 εκατ. δολάρια, γεγονός που αποδεικνύει την υψηλή ποιότητα και το υψηλό κόστος του εγχώριου προϊόντος σε αντίθεση με την χαμηλή ποιότητα του εισαγόμενου μελιού.

Πίνακας 2: Εισαγωγές, εξαγωγές μελιού στον κόσμο, ΕΕ και Ελλάδα

Χώρα	Έτος				Τιμή σε \$/χλγ
	2005	2006	2007	ΜΟ	
Κόσμος					
Εξαγωγές (τόνοι)	424.380	423.812	409.497	419.230	
Εισαγωγές (τόνοι)	424.571	440.842	421.092	428.835	
Έλλειμμα (τόνοι)	191	17.030	11.595	9.605	
Εξαγωγές (1000 \$)	717.224	811.013	902.524	810.254	1,93
Εισαγωγές (1000 \$)	737.512	816.377	912.427	822.105	1,92
Έλλειμμα (1000 \$)	20.288	5.364	9.903	11.852	
ΕΕ					
Εξαγωγές (τόνοι)	84.504	91.521	104.001	93.342	
Εισαγωγές (τόνοι)	221.536	219.724	218.513	219.924	
Έλλειμμα (τόνοι)	137.032	128.203	114.512	136.582	
Εξαγωγές (1000 \$)	247.974	263.525	338.794	283.431	3,04
Εισαγωγές (1000 \$)	429.557	445.569	521.929	465.685	2,12
Έλλειμμα (1000 \$)	181.583	182.044	183.135	182.254	
Ελλάδα					
Εξαγωγές (τόνοι)	653	467	533	551	

Εισαγωγές	2.680	2.410	2.774	2.621	
(τόνοι)					
Έλλειμμα	2.027	1.943	2.241	2.070	
(τόνοι)					
Εξαγωγές	3.666	2.855	3.678	3.400	6,17
(1000 \$)					
Εισαγωγές	7.520	6.640	8.891	7.684	2,93
(1000 \$)					
Έλλειμμα	3.854	3.785	5.213	4.284	
(1000 \$)					

Πηγή: FAO, 2010

Ελαιοπαραγωγή

Ο κλάδος της ελαιοπαραγωγής αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο της Ελληνικής οικονομίας. Το ελαιόλαδο αποτελεί βασικό συστατικό της διατροφής των Ελλήνων καθώς η χώρα μας κατέχει τη μεγαλύτερη κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιόλαδου σε διεθνές επίπεδο, με το μέσο Έλληνα να καταναλώνει περισσότερα από 18 κιλά ετησίως ενώ ακολουθεί η Ισπανία με 13 κιλά κατά κεφαλήν κατανάλωση ετησίως (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012).

Χαρακτηριστικό είναι επίσης, το γεγονός ότι στην ελαιοκομία δραστηριοποιούνται (κατά κύρια ή συμπληρωματική απασχόληση) περισσότερες από 450 χιλιάδες αγροτικές οικογένειες, κυρίως σε μειονεκτικές περιοχές (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012).

Η ελαιοκαλλιέργεια καλύπτει περίπου το 20% της χρησιμοποιούμενης αγροτικής έκτασης της Ελλάδας, ενώ η συμμετοχή του ελαιολάδου στο αγροτικό Α.Ε.Π. κυμαίνεται από 7,5 % έως 10 % ετησίως (ανάλογα με τις αποδόσεις κάθε χρονιάς) (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012).

Η αξία της εγχώριας παραγωγής ελαιολάδου εκτιμάται γύρω στα € 800.000.000 (ανάλογα με τις αποδόσεις της ελαιοκομικής περιόδου) συνεισφέροντας έτσι το 0,3% του Α.Ε.Π. (έναντι 0,2 % του Α.Ε.Π. για τον Ισπανικό κλάδο και 0,1 % για τον Ιταλικό) (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012).

Η συμβολή της εγχώριας παραγωγής ελαιολάδου στις συνολικές εξαγωγές αντιστοιχεί περίπου στο 1,5 %. Η εγχώρια παραγωγή ελαιολάδου καλύπτει το 11 % της συνολικής αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα σε όρους αξίας δηλ. 1,12 δις. € για το έτος 2011 (έναντι 2 % στην Ευρώπη) (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012).

Τέλος, το ελαιόλαδο αντιστοιχεί στο 4,2 % της συνολικής δαπάνης για τρόφιμα, ενώ αν ληφθεί υπόψη η ιδιοπαραγωγή – κατανάλωση το αντίστοιχο ποσοστό υπολογίζεται πάνω από το 5,5 % (Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012).

2.2.1 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Οι κυριότερες Εταιρίες ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στην Ιταλία, δραστηριοποιούνται σε διάφορους κλάδους και παρουσιάζονται στη συνέχεια:

- SPIDER ITALIA S.R.L., Μεταλλοβιομηχανία Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων (99%)
- HELESI ITALIA, Βιομηχανία Περιβαλλοντικών συστημάτων (κάδοι απορριμμάτων, υπηρεσίες διαχείρισης απορριμμάτων, μονάδα ανακύκλωσης). Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων (99%)
- SARDA PERLITE S.R.L., Βιομηχανικά Ορυκτά (εξόρυξη, επεξεργασία και εμπορία βιομηχανικών ορυκτών-περλιτη) Η Σ& Β Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε συμμετέχει με ποσοστό 61%.
- LAVIOSA CHIMICA MINERARIA S.P.A., Βιομηχανικά Ορυκτά (Παραγωγή και εμπορία οργανόφιλου μπεντονίτη στη βιομηχανία χρωμάτων και μελάνης.) Η Σ& Β Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε συμμετέχει με ποσοστό 61%.
- FAMAR ITALIA S.P.A. BARANZATE, Φαρμακευτική βιομηχανία Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων
- ITALY FOLTENE LABORATORIES S.p.A. Βιομηχανία Φαρμάκων καλλυντικών προϊόντων υγείας και ομορφιάς Θυγατρική εταιρεία ελληνικών συμφερόντων

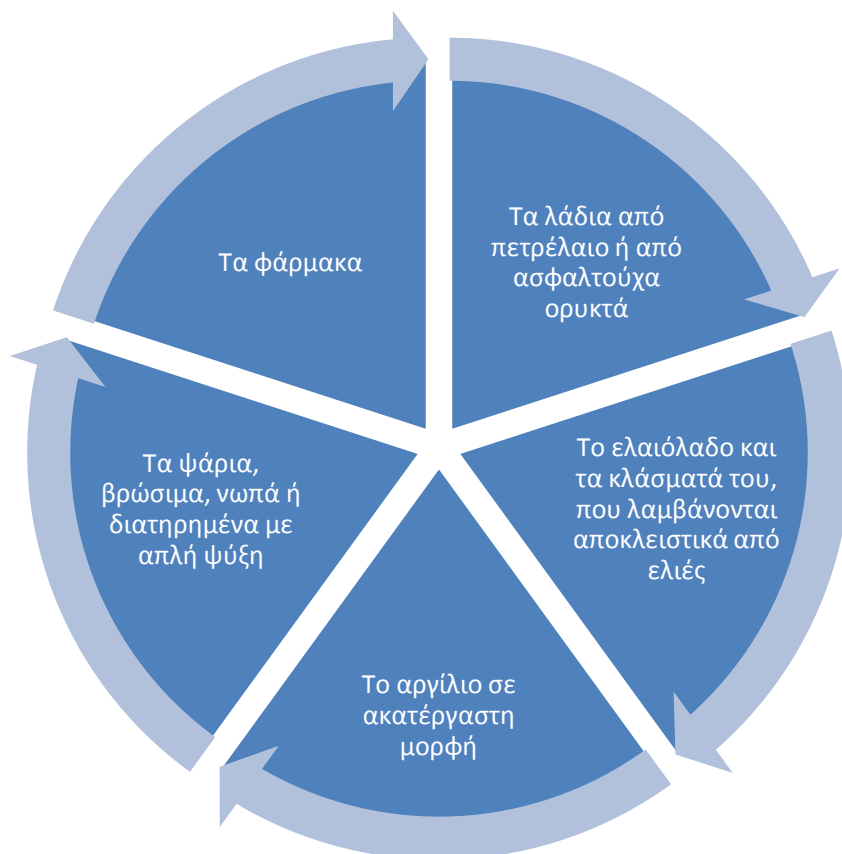

- FINTITAN S.R.L Εισαγωγή και Εμπορία Τσιμέντου Θυγατρική εταιρεία ελληνικών συμφερόντων
- RIDENCO S.R.L. Βιομηχανία Επωνύμων Ενδυμάτων με το εμπορικό σήμα NAUTICA. Θυγατρική εταιρεία ελληνικών συμφερόντων (Ριντένκο Α.Ε.99,50%)
- FAGE ITALIA S.R.L. Εμπορία Γαλακτοκομικών προϊόντων Θυγατρική εταιρεία ελληνικών συμφερόντων (ΦΑΓΕ 100%)
- PYRAMIS ITALY Βιομηχανία Μεταλλουργίας (προϊόντα κουζίνας, μπάνιου) Θυγατρική του ελληνικού Ομίλου ΠΥΡΑΜΙΣ Α.Ε. με ποσοστό 100%
- FIBRAN ITALIA Εμπορία θερμομονωτικών οικοδομικών προϊόντων Θυγατρική του ελληνικού Ομίλου Fibran
- S.I.C.M.E SRL, Βιομηχανία Συστημάτων Συσκευασίας. Θυγατρική του ελληνικού Ομίλου Μαίλης.
- SIAT SPA -COLUMBIA SRL Βιομηχανία Συστημάτων Συσκευασίας Θυγατρική του ελληνικού Ομίλου Μαίλης με ποσοστό 100%
- INTRALOT ITALIA SPA Τυχερά Παιχνίδια Η Intralot ΑΕ συμμετέχει με ποσοστό 85%
- VENETA SERVIZI SRL Τυχερά Παιχνίδια Η Intralot ΑΕ συμμετέχει με ποσοστό 50%
- COCA COLA HBC Εταιρεία παραγωγής και εμπορίας μη αλκοολούχων ποτών Θυγατρική του ελληνικού Ομίλου Coca -Cola Hellenic, συμμετέχει με ποσοστό 100%
- FONTI DEL VULTURE SRL Εταιρεία παραγωγής και εμπορία μεταλλικών νερών
- Η Coca -Cola Hellenic συμμετέχει με ποσοστό 50%
- EURMATIK Εταιρεία παραγωγής και εμπορίας μη αλκοολούχων ποτών Θυγατρική του ελληνικού Ομίλου Coca -Cola Hellenic, συμμετέχει με ποσοστό 100%
- AEGEAN AIRLINES Αεροπορική εταιρεία Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων
- ANEK LINES ITALIA SRL Ναυτιλιακή εταιρεία Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων
- MINOAN LINES, Ναυτιλιακή εταιρεία Ανήκει στον όμιλο Grimaldi Lines
- SUPERFAST, Ναυτιλιακή εταιρεία Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων

- ADRIATIC FERRIES, Ναυτιλιακή εταιρεία Εταιρεία ελληνικών συμφερόντων της Agoudimos Lines και Ventouris Ferries

Παρόλο που η συνεργασία μεταξύ των 2 χωρών θεωρείται ιδιαίτερα ανεπτυγμένη αναφορικά με το διμερές εμπόριο, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ελληνικές εξαγωγές προς την Ιταλία, μπορεί να είναι σημαντικό μέγεθος για την Ελλάδα, αλλά ακόμη αποτελεί μικρό ποσοστό για τις εισαγωγές της Ιταλίας. Τα πέντε κυριότερα ελληνικά προϊόντα που εξήγαγε η Ελλάδα στην Ιταλία για το έτος 2013 είναι τα ακόλουθα (Υπουργείο Εξωτερικών, 2014):

Σχήμα 2: Τα πέντε κυριότερα ελληνικά προϊόντα που εξήγαγε η Ελλάδα στην Ιταλία για το έτος 2013

2.3 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΙΤΑΛΙΑΣ

Παρακολουθώντας τα επίσημα στοιχεία της ιταλικής στατιστικής υπηρεσίας, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως ο όγκος εμπορίου της Ιταλίας, για το έτος 2010, έφτασε τα 704 δισ. Ευρώ. Τα 337,809 δισ. ευρώ, αποτελούν οι εξαγωγές ιταλικών προϊόντων, σημειώνοντας αξιόλογη αύξηση της τάξης του 15,79%, συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Παρομοίως για το ίδιο χρονικό διάστημα, οι εισαγωγές της Ιταλίας έφτασαν τα 367,121 δισ. Ευρώ. Και σε επίπεδο εισαγωγών παρατηρείται αύξηση κατά 23,36%. Ως συνέπεια, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου διαμορφώνεται στα 29,311 δισ. ευρώ, σε αντίθεση με τα 5,875 δισ. ευρώ που ήταν για το 2009 (Ελληνική Πρεσβεία Ρώμη, 2010).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι κυριότερες αγορές για τα ιταλικά προϊόντα που είναι και οι ακόλουθες (Ελληνική Πρεσβεία Ρώμη, 2010):

- Το 57,33% (από 57,61% το 2009) των εξαγωγών της Ιταλίας κατευθύνεται προς τις χώρες της Ε.Ε.-27,
- Ακολουθούν οι Ασιατικές χώρες με μερίδιο 13,73% (13,92% το 2009),
- Οι λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες με 12,08% (11,69% το 2009),
- Οι χώρες της Αμερικής με 10,01% (9,66% το 2009),
- Οι χώρες της Αφρικής με 5,28% (5,51% το 2009) και τέλος
- Οι χώρες της Ωκεανίας με 1,58% (1,60% το 2009).

Στο σημείο αυτό παρουσιάζονται οι κυριότερες χώρες-προμηθευτές των Ιταλικών εισαγωγών (Ελληνική Πρεσβεία Ρώμη, 2010):

- Το 54,89% των ιταλικών εισαγωγών προέρχονται από τις χώρες της Ε.Ε.-27 (57,41% το 2009),
- Ακολουθούν οι χώρες της Ασίας 19,95% (16,51% το 2009),
- Οι λοιπές ευρωπαϊκές χώρες 10,27% (11,28% το 2009), οι χώρες της Αμερικής με 6,15% (6,03% το 2009),
- Οι χώρες της Αφρικής με 8,23% και τέλος
- Οι χώρες της Ωκεανίας με 0,50% (0,53% το 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

3.1 ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ), για το έτος 2013, η αξία των εμπορικών ανταλλαγών Ελλάδος-Ιταλίας, ανήλθε σε 7,798 δισ. ευρώ, σημειώνοντας σημαντική αύξηση κατά 1,883 δισ. ευρώ, ποσό που αναλογεί σε αύξηση κατά 31,83% συγκριτικά με το 2012. Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί, ότι η Ιταλία αποτελεί τη τρίτη χώρα ως προμηθευτής της Ελλάδας. Οι δύο κυριότεροι προμηθευτές της Ελλάδος είναι η Ρωσία και η Γερμανία. Επιπροσθέτως, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι η Ιταλία αποτελεί το δεύτερο σημαντικότερο προορισμό των ελληνικών προϊόντων μετά την Τουρκία.

Χαρακτηριστικά, η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς την Ιταλία, για το έτος 2013 έφτασε τα 2,126 δισ. Ευρώ. Παρατηρείται οριακή αύξηση κατά 1,05%, σε σχέση με το 2012, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η αξία των εισαγωγών από την Ιταλία, για το 2013, ανήλθε σε 4,036 δισ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση για πρώτη φορά (5,93%) μετά από πέντε έτη συνεχούς πτώσεως. Το ύψος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου ανήλθε σε 1,071 δισ. ευρώ, έναντι 1,706 δισ. ευρώ το 2012, κλείνοντας επιπλέον την ψαλίδα μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών, ενώ ο δείκτης εξαγωγών προς εισαγωγές επανήλθε στα επίπεδα του 2011, ήτοι στο 0,53 (Υπουργείο Εξωτερικών, 2014).

Ενώ τα ελληνικά προϊόντα βρίσκονται σε περίοπτη θέση για τους Ιταλούς καταναλωτές, η εξαγωγική δραστηριότητα της Ελλάδος είναι αρκετά περιορισμένη, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να μη θεωρείται ως ένας από τους σημαντικότερους εταίρους της Ιταλίας. Υπάρχουν άλλες χώρες που παρουσιάζουν εμφανώς σημαντικότερες συνεργασίες με την Ιταλία. Χαρακτηριστικά, οι εξαγωγές της Ολλανδίας αντιπροσωπεύουν το 5,57% των ιταλικών εισαγωγών, του Βελγίου το 4,18%, της Αυστρίας το 2,50%, της Τσεχίας 1,24% και της Σουηδίας το 0,87% (Υπουργείο Εξωτερικών, 2014).

3.2 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

Σε διμερές επίπεδο μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας έχουν υπογραφεί οι κάτωθι Συμφωνίες:

- Συνθήκη Εμπορίου, Ναυτιλίας και Φιλίας (Σαν Ρέμο 1949/ΦΕΚ Α 306)
- Συμφωνία περί αποφυγής διπλής φορολογίας επί κληρονομιών (1964)
- Συμφωνία επί κερδών ναυτιλιακών επιχειρήσεων (1967, αναθεωρημένη το 1991)
- Συμφωνία Επιστημονικής και Τεχνολογικής συνεργασίας (1983)
- Συμφωνία περί αποφυγής διπλής φορολογίας του εισοδήματος και κεφαλαίου (1987)
- Συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας για την υποστήριξη της κατασκευής αγωγού φυσικού αερίου. Κυρώθηκε με τον Νόμο 3441/2006 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 39 τεύχος Α της 27.2.2006.

3.2.1 Η ΤΡΙΜΕΡΗΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Στις 26 Ιουλίου 2007, υπογράφεται στη Ρώμη η τριμερής διακρατική συμφωνία μεταξύ της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Τουρκίας για τη δέσμευση των κυβερνήσεων των χωρών σχετικά με τη σύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου των κρατών αυτών. Η Ιταλία είναι ο μεγαλύτερος καταναλωτής φυσικού αερίου στην περιοχή της Μεσογείου σύμφωνα με την μελέτη Energy Strategy in South Mediterranean της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που έγινε το 2011, αλλά ταυτόχρονα είναι και η χώρα με παραγωγή από δικά της κοιτάσματα της τάξεως των 7.4 bcm. Η Ιταλία αυτή την στιγμή εισάγει φυσικό αέριο από 3 χώρες. Από την Αλγερία, την Ρωσία και την Λυβιή ενώ το 95% των εισαγωγών φυσικού αερίου γίνεται μέσω αγωγών οι οποίοι είναι υποθαλάσσιοι. (Energy Strategy in South Mediterranean,2011)

Η συμμετοχή της Ιταλίας στα σχέδια των αγωγών South Stream και TAP είναι πολύ σημαντική καθώς μέσω του φυσικού αερίου που θα μεταφέρουν αυτοί οι αγωγοί, θα καλυφθούν οι αυξανόμενες ανάγκες σε φυσικό αέριο που προβλέπονται να φτάσουν τα 74 bcm το 2030. Η εξάρτηση της Ιταλίας από την Ρωσία σε φυσικό αέριο είναι αρκετά μεγάλη. Χαρακτηριστικά, από το 1974 μέχρι την 1η Φεβρουαρίου 2009 η

Ιταλία έχει λάβει περίπου 450 bcm ρωσικού φυσικού αερίου. Στο πλαίσιο της στρατηγικής της συνεργασίας με την Eni και την Promgaz (κοινοπραξία μεταξύ της Gazprom και της Eni) η Gazprom εφοδιάζει με φυσικό αέριο τη χώρα σύμφωνα με πέντε μακροπρόθεσμες συμβάσεις. Οι παραδόσεις φυσικού αερίου από τη Gazprom στην Ιταλία το 2008, έφτασαν σε 22,3 δισεκατομμύρια bcm τη στιγμή που η ετήσια κατανάλωση φυσικού αερίου έφτανε τα 82,9 bcm.

Πέρα όμως από την κάλυψη των αναγκών της Ιταλίας σε φυσικό αέριο, η χώρα θα καταστεί και μεγάλο διαμετακομιστικό κέντρο καθώς θα υπάρχουν αρκετές διακλαδώσεις αρκετών χιλιομέτρων που θα διανείμουν το αέριο από την Ιταλία σε όλη την Ευρώπη από τον αγωγό South Stream (Φίλης, 2013). Η προαναφερόμενη εξάρτηση της Ιταλίας από την Ρωσία στις εισαγωγές φυσικού αερίου, έχει οδηγήσει την χώρα στην εμπλοκή της και στα σχέδια του αγωγού TAP προκειμένου να αποκτήσει και άλλους προμηθευτές όπως είναι το Αζερμπαιτζάν. Με την επιλογή του TAP, για την μεταφορά αζέρικου αερίου στην Ευρώπη η φιλοδοξία της Ιταλίας να μετατραπεί σε ενεργειακό κόμβο της Μεσογείου θα γίνει πραγματικότητα.

Ο αγωγός TAP θα αποτελέσει την πρώτη φάση αυτού του τμήματος του Νοτίου Διαδρόμου Φυσικού Αερίου, κάθε αγωγός που μεταφέρει φυσικό αέριο από την περιοχή της Κασπίας θα πρέπει, φυσικά, να διασχίσει την Τουρκία. Για τον λόγο αυτόν, ένα ασφαλές, βιώσιμο και οικονομικά προσιτό σύστημα διαμετακόμισης είναι υψίστης σημασίας προκειμένου να υλοποιηθεί ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου. Αυτή η πρόκληση ισχύει για κάθε έργο που προτείνεται στην περιοχή, ανεξάρτητα από τη διαδρομή που θα ακολουθήσει. Παρ' όλο που άλλο έργο προβλέπει την κατασκευή ενός εντελώς νέου αγωγού από το μηδέν, η προσέγγιση του «συνδεδεμένου κρίκου» που ακολουθείται για τον αγωγό TAP συνεπάγεται κατασκευή έργων μόνο σε εκείνα τα σημεία όπου δεν υπάρχουν υποδομές. Στα υπόλοιπα σημεία θα χρησιμοποιηθεί το υφιστάμενο δίκτυο στην Τουρκία και μέρη του δικτύου της Ελλάδας και της Ιταλίας.

Ο αγωγός TAP θα προμηθεύσει την Ιταλία, αρχικά, με 10 δις κυβικά μέτρα αερίου, ποσότητα που αντιστοιχεί περίπου στο 10% της συνολικής κατανάλωσης. Επιπροσθέτως δυο μέτοχοι της TAP, οι εταιρίες EGL και Ruhrgas έχουν κάνει σημαντικές επενδύσεις στην χώρα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με κάυση

φυσικού αερίου. Εκτός από τα τέλη διέλευσης που θα εισπράξει η χώρα από την μεταφορά του φυσικού αερίου, στα θετικά συμπεριλαμβάνονται ασφαλώς και οι θέσεις εργασίας που θα προκύψουν για την κατασκευή και λειτουργία του αγωγού.

3.2.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG, ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ

Το υπό μελέτη πρόγραμμα, αποτελεί το διασυνοριακό Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας «Ελλάδα-Ιταλία 2007-2013», το οποίο και εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 28/03/2008 με την απόφαση C(2008)1132/ 28/03/2008. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος φτάνει τα 117.133.992 €. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι από το ποσό που μόλις αναφέρθηκε, εθνικοί πόροι αποτελεί μόνο το 25%, ενώ το υπόλοιπο 75% καλύπτεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

- Οι περιοχές που εντάσσονται σε αυτό το πρόγραμμα είναι οι ακόλουθες:
- Οι Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας (νομοί Αιτωλοακαρνανίας και Αχαΐας), Ιονίων Νήσων (νομοί Κέρκυρας, Λευκάδας, Κεφαλονιάς και Ζακύνθου)
- Οι περιφέρειες Ηπείρου (νομοί Ιωαννίνων, Πρεβέζης και Θεσπρωτίας) καθώς και
- Η Περιφέρεια Απουλίας στην Ιταλία (επαρχίες Μπάρι, Μπρίντεζι και Λέτσε).
- Οι νομοί Ηλείας και Άρτας στην Ελλάδα και οι επαρχίες Ταράντο και Φότζια στην Ιταλία εντάσσονται στο Πρόγραμμα ως όμορες περιοχές.

Το υπό μελέτη πρόγραμμα έχει βασικούς στόχους την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, την καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος σε περιοχές όπως είναι οι Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδος, Ηπείρου, Ιονίων νήσων και η περιφέρεια της Απουλίας (Ιταλία). Ακόμη το υπό μελέτη πρόγραμμα αποσκοπεί στη βελτίωση της προσβασιμότητας σε βιώσιμα δίκτυα και υπηρεσίες καθώς και στην ενίσχυση των κοινωνικών και πολιτιστικών δεσμών μεταξύ των πολιτών των 2 χωρών (Europa.eu.2014).

Η βασικότερη προτεραιότητα του προγράμματος είναι η αύξηση των δυνατοτήτων ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Πολύ μεγάλη προσοχή δίνεται στην ενίσχυση της εφαρμοσμένης έρευνας, η οποία μπορεί να συμβάλει στην αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής του προγράμματος. «Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ενθάρρυνσης της διασυνοριακής οικονομικής συνεργασίας μεταξύ τοπικών διοικητικών φορέων και της ενίσχυσης της αλληλεπίδρασης μεταξύ ΜΜΕ, δημοσίων αρχών και οργανισμών έρευνας», (Europa.eu.2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

4.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται κάποια από τα σημαντικότερα οικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας, τα οποία έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν ευκρινώς την πραγματική κατάσταση. Τα οικονομικά μεγέθη που εξετάζονται είναι το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών, το στάδιο οικονομικού κύκλου, οι δημοσιονομικοί δείκτες, το ύψος του πληθωρισμού και ο δείκτης ανεργίας.

Διαθέσιμο εισόδημα καταναλωτών

Ο Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ 2014), το μέσο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών Κατά 31,8% ή 14.181 ευρώ μειώθηκε τα τελευταία πέντε έτη κατά 14.181 ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε 31,8%. Για το τρίτο τρίμηνο του 2013, το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών ανήλθε στα 30.400 ευρώ, ενώ το τρίτο τρίμηνο του 2008 το αντίστοιχο ποσό διαμορφωνόταν στα 44.581 ευρώ. Το ποσό του τρίτου τριμήνου του 2013 αντιστοιχεί στο ποσό που είχε εγγραφεί το τέταρτο τρίμηνο του 2002, το οποίο ανερχόταν στα 30.280. Για την περίοδο που αφορά από το τρίτο τρίμηνο του 2012 έως το τρίτο τρίμηνο του 2013, το εισόδημα μειώθηκε κατά 8%. Οι λόγοι της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος είναι τρεις: η μείωση των μισθών και η μείωση της απασχόλησης, η μείωση των κοινωνικών παροχών (μεταβιβαστικές πληρωμές) και η αύξηση της φορολογίας.

Στάδιο οικονομικού κύκλου

Η Ελλάδα, από το τέταρτο τρίμηνο του 2007, βρίσκεται σε ύφεση. Κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2013 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012 παρουσιάστηκε μείωση κατά 2,6%, ενώ στο προηγούμενο διάστημα οι αντίστοιχες μειώσεις ήταν 3% για το τρίτο τρίμηνο και 3,7% για το δεύτερο τρίμηνο. Για το σύνολο του 2013, η ύφεση ανήλθε στο 3,7%, ενώ είχε προβλεφθεί στο 4%. Το ΑΕΠ για το 2013 ανήλθε στα 181,1 δις ευρώ, έναντι 193,3 δις ευρώ το 2012 (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2014b). Η μείωση του ΑΕΠ κατά 2,6% αποτελεί την μικρότερη του τελευταίου διαστήματος, ως εκ τούτου εκλαμβάνεται ως θετική ένδειξη.

Δημοσιονομικοί δείκτες

Το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης για το έτος 2013, όπως υπολογίζεται στα πλαίσια της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ), ανήλθε στα 23,1 δισ. Ευρώ, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 12,7% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Επίσης, το ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές στο τέλος του 2013 διαμορφώθηκε στα 318,7 δισ. ευρώ, ποσοστό 175,1% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΕΛΣΤΑΤ, 2014b).

Ύψος πληθωρισμού

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει το φαινόμενο του αποπληθωρισμού, καθώς ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή εμφανίζεται με αρνητικό πρόσημο. Για την περίοδο Απριλίου 2013 – Μαΐου 2014, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή παρουσίασε μείωση 1,3% έναντι του αντιστοίχου διαστήματος 2012 – 2013. Τον Μάρτιο του 2014 ο Δείκτης κατέγραψε μείωση κατά 1,3%, σε σχέση με τον Μάρτιο του 2013 (ΕΛΣΤΑΤ, 2014c). Οι τιμές στις υπηρεσίες υγείας τον Μάρτιο του 2014 κατέγραψαν αύξηση κατά 2,7%, όμως αυτό σημειώθηκε λόγω αύξησης της συμμετοχής των καταναλωτών στις λιανικές τιμές των φαρμάκων, ενώ εμφανίστηκε μείωση στις τιμές των ιατρικών, οδοντιατρικών και παραϊατρικών υπηρεσιών (ΕΛΣΤΑΤ, 2014c).

Δείκτης ανεργίας

Η ανεργία αποτελεί, για την Ελλάδα, την σημαντικότερη αρνητική επίπτωση της ύφεσης από τις αρχές του 2008 έως και σήμερα. Ο δείκτης ανεργίας, στο τέταρτο τρίμηνο του 2013, ανερχόταν στο 27,5%. Για το εν λόγω διάστημα, η απασχόληση μειώθηκε κατά 1,3% σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο του 2013, ενώ ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 5,2% σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του 2012. (ΕΛΣΤΑΤ, 2014d). Στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 1), αποτυπώνεται η ανεργία ανά φύλο και ηλικία.

Πίνακας 2: Ανεργία κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

Ανεργία (%), κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

Ηλικία	Δ' τρίμηνο					
	2012			2013		
	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
Σύνολο	23,3	29,7	26,0	24,4	31,7	27,5
15-24	51,7	65,0	57,8	52,6	62,5	57,0
25-29	38,2	41,0	39,4	41,3	48,7	44,7
30-44	21,6	29,2	25,0	22,8	30,9	26,3
45-64	16,9	19,9	18,1	17,8	21,9	19,5
65+	6,8	5,2	6,3	11,1	7,2	9,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, (2014d)

Εμπορικό ισοζύγιο

Πίνακας 3: Εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας 2010-2013

	2010	2011	2012	2013
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-28,279.6	-27,229.1	-19,619.0	-17,229.4
ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-8,627.2	-11,126.9	-10,220.0	-7,697.5
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-19,652.4	-16,102.1	-9,399.1	-9,531.9
ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-3,621.3	-3,261.2	-1,042.6	-1,483.3
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-16,031.1	-12,840.9	-8,356.4	-8,048.7
Εξαγωγές αγαθών	17,081.5	20,230.6	22,020.6	22,534.8
<i>εκ των οποίων:</i>				
<i>Καύσιμα</i>	4,950.0	6,187.7	7,426.4	7,941.2
<i>Πλοία (πωλήσεις)</i>	798.6	754.7	737.8	443.0
<i>Λοιπά αγαθά</i>	11,332.9	13,288.2	13,856.5	14,150.7
Εμπορεύματα	15,352.6	18,674.6	20,133.9	20,637.7
Τριγωνικές συναλλαγές	119.6	55.3	37.4	12.0
Επεξεργασία αγαθών	9.5	9.6	10.2	10.6
Επισκευές αγαθών	153.7	128.0	126.9	150.9
Προμήθειες εφοδίων	1,446.1	1,363.1	1,712.2	1,723.8
Εισαγωγές αγαθών	45,361.0	47,459.6	41,639.7	39,764.2
<i>εκ των οποίων:</i>				
<i>Καύσιμα</i>	13,577.1	17,314.6	17,646.3	15,638.7
<i>Πλοία (αγορές)</i>	4,419.9	4,015.9	1,780.4	1,926.2
<i>Λοιπά αγαθά</i>	27,364.0	26,129.2	22,213.0	22,199.3
Εμπορεύματα	43,930.7	45,197.1	39,354.4	37,519.9
Τριγωνικές συναλλαγές	123.0	357.8	149.8	95.7
Επεξεργασία αγαθών	28.4	35.2	15.0	8.6
Επισκευές αγαθών	125.0	110.7	106.8	172.2
Προμήθειες εφοδίων	1,154.0	1,758.8	2,013.7	1,967.8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, (2014).

Όπως γίνεται αντιληπτό από τον παραπάνω πίνακα, το εμπορικό ισοζύγιο παραμένει αρνητικό κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης στην Ελλάδα. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί, ότι καταγράφεται μείωση του ελλείματος του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας και αυτό οφείλεται ξεκάθαρα στην μείωση των εισαγωγών. Λόγω ότι η αγοραστική δύναμη του έλληνα καταναλωτή έχει περιοριστεί εμφανώς, η ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών παρουσιάζει μείωση, με αποτέλεσμα και οι εισαγωγές να περιορίζονται. Ακόμη, πρέπει να σημειωθεί ότι οι εξαγωγές, παρουσιάζουν αύξηση, που ακόμη και αν είναι μικρή, είναι μία πολύ θετική ένδειξη για την ελληνική οικονομία.

4.2 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η οικονομική κρίση επηρέασε το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας και ως φυσικό επακόλουθο δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη και την οικονομία της Ιταλίας.

ΑΕΠ και βασικά οικονομικά μεγέθη της Ιταλίας

Μετά από τη συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 2,6% το 2012, η ιταλική οικονομία συρρικνώθηκε και πάλι το 2013, κατά 1,8% (Σχήμα 3). Πρέπει να σημειωθεί, πως οι προβλέψεις είναι θετικές για την οικονομία της χώρας, παρουσιάζοντας αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,5% για το 2014. Ωστόσο, η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν μόλις 2,5% από το 2012 στο 2013 μετά από μια απότομη πτώση άνω του 4% που καταγράφηκε από το 2011 στο 2012, όταν το διαθέσιμο εισόδημα μειώθηκε απότομα και εμπιστοσύνη των καταναλωτών έφθασε στο χαμηλότερο σημείο της. Η εξωτερική ζήτηση παρέχει μόνο περιορισμένη υποστήριξη για την ανάπτυξη, δεδομένου ότι οι ιταλικές εξαγωγές συνεχίζουν να χάνουν την ανταγωνιστικότητά τους. Βέβαια, η μείωση των εισαγωγών, λόγω της μείωσης της ζήτησης σε εγχώριο επίπεδο, καθιστά σαφές ότι μόνο οι καθαρές εξαγωγές είναι το μόνο θετικό στοιχείο που συμβάλλει στην αύξηση του ΑΕΠ κατά τα έτη 2012 και 2013 (Atradius Country Report, 2014). Ο πίνακας 4 παρουσιάζει με πραγματικά νούμερα την αληθινή κατάσταση της ιταλικής οικονομίας.

Σχήμα 3: Ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ

Πηγή: Atradius Country Report, (2014)

Πίνακας 4: Οικονομικά μεγέθη της Ιταλίας

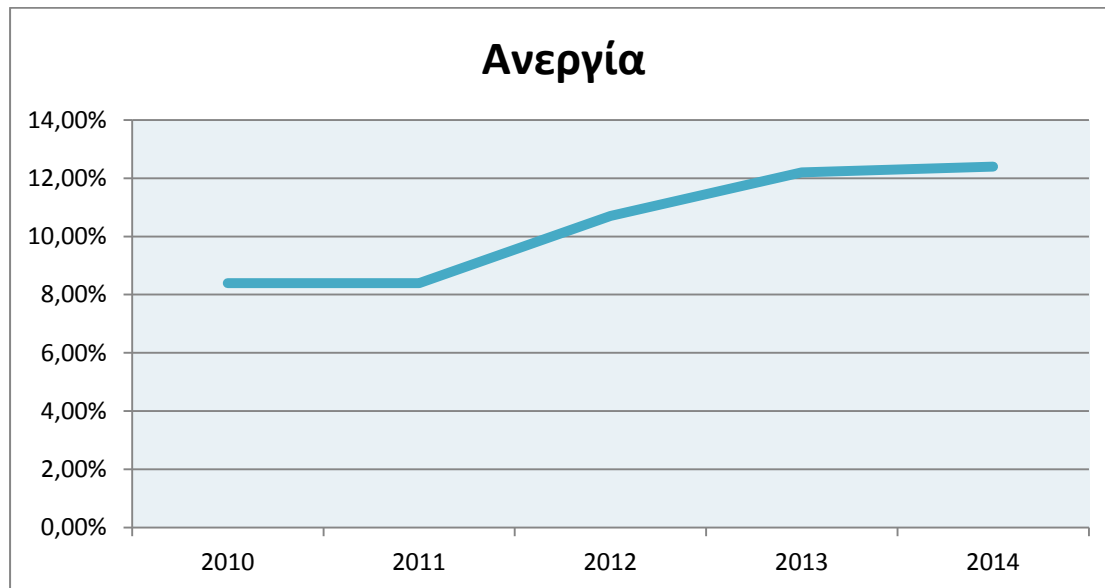
	2010	2011	2012	2013	2014
Μεταβολή ΑΕΠ (%)	1,7	0,6	-2,6	-1,8	0,5
Δείκτης τιμών καταναλωτή (%)	1,5	2,8	3,0	1,3	1,3
Ανεργία (%)	8,4	8,4	10,7	12,2	12,4
Δημόσιο Χρέος	119,3	120,8	127	132,2	133,8
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	0,5	-1,6	-8,4	-5,4	0,8
Πραγματικές καθαρές Εξαγωγές	-30	-7,9	33,7	47,5	49,9
(Σε δις ευρώ)					
Βιομηχανική παραγωγή (%)	6,7	1,1	-6,5	-3,5	0,8
Κατά κεφαλήν κατανάλωση (%)	1,5	-0,3	-4,2	-2,5	-0,1

Πηγή: Atradius Country Report, 2014

Απασχόληση και ανεργία στην Ιταλία

Ακόμη, πρέπει να σημειωθεί ότι η οικονομική κρίση έκανε εμφανή τα αποτελέσματά της στην Ιταλία και σε επίπεδο απασχόλησης. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό, από την αύξηση της ανεργίας στο 12,2% το 2013. Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να αυξηθεί σε 12,4% το 2014. Αλλά ακόμα και αυτό το ποσοστό δεν δίνει μια πλήρη εικόνα των προβλημάτων της αγοράς εργασίας. Οι εταιρείες έχουν παγώσει τις προσλήψεις και τερμάτισαν προσωρινά τις συμβάσεις, με μεγαλύτερο αντίκτυπο στους νέους. Το ποσοστό ανεργίας των νέων Ιταλών (δηλαδή στα άτομα ηλικίας 15-24 ετών) αυξήθηκε στο 41% στο τέλος του 2013, σε σύγκριση με το 37% που ήταν το Δεκέμβριο του 2012. Το ποσοστό απασχόλησης στην Ιταλία (55,6%) είναι ένα από τα χειρότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο διάγραμμα 2, παρουσιάζεται η εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας από το 2010 έως και σήμερα.

Σχήμα 4: Ανεργία

Πηγή: Atradius Country Report, 2014

Εμπορικό ισοζύγιο

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία το εμπορικό ισοζύγιο της Ιταλίας φαίνεται ότι βελτιώνεται σημαντικά και τονώνει σημαντικά το ΑΕΠ της χώρας. Βέβαια, το πλεόνασμα δείχνει ότι η χώρα έχει περιορισμένες εισαγωγές, γεγονός που εξηγεί τη μείωση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες από τους ιταλούς καταναλωτές. Χαρακτηριστικά, οι εισαγωγές στην Ιταλία, μειώθηκαν σε ποσοστό 1,5% από το Δεκέμβριο του 2013 στον Ιανουάριο του 2014. Πιο συγκεκριμένα, οι εισαγωγές φυσικού αερίου από τη Ρωσία, κατέγραψαν μείωση της τάξης του 26% ενώ αντιθέτως ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας ήταν αυτός που σημείωσε αύξηση εισαγωγών κατά 17,3%. Καταληκτικά, πρέπει να σημειωθεί, πως οι ταχύτερα αναπτυσσόμενες εξαγωγές σημειώθηκαν στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας (Capital.gr, 2014).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα έχει ιδιαίτερα ανεπτυγμένες εμπορικές και διμερείς σχέσεις με την Ιταλία. Από το 1950 και έπειτα, οι επιδράσεις της Ιταλίας στον έλληνα καταναλωτή είναι εμφανείς σε κάθε επίπεδο. Από το 1950 τα καταναλωτικά πρότυπα των Ιταλών έχουν εισβάλει στην ελληνική κοινωνία, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ανάγκη για εισαγωγές ιταλικών προϊόντων, στην ελληνική αγορά. Από την άλλη πλευρά, και τα ελληνικά προϊόντα λόγω της υψηλής ποιότητας τους αποτελούν αξιόπιστη λύση στις καταναλωτικές ανάγκες των Ιταλών.

Η κρίση που ξέσπασε το 2007 και συμπαρέσυρε ακόμη και τις πιο υγιείς οικονομίες της Ευρώπης, δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες τις οικονομίες των δύο χωρών. Το ΑΕΠ και των 2 χωρών έχει παρουσιάσει μείωση και τα επίπεδα ανεργίας έχουν φτάσει σε πρωτόγνωρα επίπεδα. Οι οικονομίες και των 2 χωρών βιώνουν άγνωστες εμπειρίες που προκαλούν ανυπέβλητα εμπόδια στην ανάπτυξη τους. Μπορεί η οικονομία της Ελλάδας να μην είναι ιδιαίτερα ισχυρή αλλά αντιθέτως η οικονομία της Ιταλίας, ακόμη και εν μέσω κρίσης, αποτελεί μία από τις ισχυρότερες οικονομίες στο παγκόσμιο στερέωμα. Κοινό σημείο και των δύο χωρών είναι η αύξηση των εξαγωγών και η μείωση των εισαγωγών, γεγονός που δηλώνει την μείωση της αγοραστικής δύναμης των πολιτών τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός, ότι παρόλη την κρίση οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών δεν επηρεάστηκαν. Οι εμπορικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών, δεν έχουν υποστεί τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Τα ιταλικά προϊόντα εξακολουθούν να εισάγονται στην ελληνική αγορά, αν και με μικρότερους ρυθμούς και ταυτόχρονα τα ελληνικά προϊόντα συνεχίζουν να αποτελούν επιλογή για τον ιταλό καταναλωτή, συμβάλλοντας στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών προς τη γειτονική χώρα.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ των δύο χωρών, τα τελευταία χρόνια έχουν υπογραφεί σημαντικές διμερείς συμφωνίες, που σφραγίζουν τις μεταξύ τους σχέσεις. Συμφωνίες που είτε προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, είτε προγράμματα που ενθαρρύνουν την καινοτομία και την εμπορική συνεργασία μεταξύ της Ιταλίας και της Ελλάδας.

Καταληκτικά, πρέπει να σημειωθεί ότι πέρα από τις εμπορικές δραστηριότητες και τις διμερείς συμφωνίες που έχουν υπογραφεί μεταξύ των δύο χωρών, έχουν πραγματοποιηθεί και αξιόλογες επενδύσεις. Πιο συγκεκριμένα, πολλές ελληνικές εταιρίες έχουν επενδύσει στη γειτονική χώρα και έχουν δημιουργήσει θυγατρικές εταιρίες. Οι περισσότερες εταιρίες ελληνικών συμφερόντων στην Ιταλία, δραστηριοποιούνται στον κλάδο των μεταφορών. Ομοίως, και πολλές ιταλικές εταιρίες έχουν προβεί σε επενδύσεις στην ελληνική αγορά.

Όπως γίνεται αντιληπτό, από όλα τα παραπάνω, η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν ισχυρούς οικονομικούς δεσμούς. Παρόλη την οικονομική ύφεση που βιώνουν και οι δύο χώρες, οι εμπορικοί τους δεσμοί είναι πολύ ισχυροί και επιτρέπουν μία καλή συνεργασία και αφήνουν περιθώρια για ακόμη περισσότερες μελλοντικές συνεργασίες. Οι μεταξύ τους δραστηριότητες μπορούν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις αφενός για να ξεφύγει η Ελλάδα από την οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται και αφετέρου για την Ιταλία, να ισχυροποιήσει τη δυτική της πλευρά αλλά και να αυξήσει ακόμη περισσότερο τις εξαγωγές της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Atradius Country Report, (2014). Italy. Διαθέσιμο στο :
http://www.atradius.gr/images/stories/GR%20WEBSITE/COUNTRY%20REPORTS/Italy/Italy_February_2014.pdf
2. Brau, R. Di Liberto, A. & Pigliaru, F. (2011) 'Tourism and Development: A Recent Phenomenon Built on Old (Institutional) Roots?', *The World Economy*, Blackwell Publishing, pp 444 – 472.
3. Capital.gr, (2014). Ιταλία: Εμφάνισε πλεόνασμα το εμπορικό ισοζύγιο καθώς μειώθηκαν οι εισαγωγές αερίου. Διαθέσιμο από:
<http://www.capital.gr/news.asp?id=1977193>
4. Easey, M. (2009). *Fashion Marketing*. 3rd επιμ. s.l.:Blackwel - Wiley & Sons, Ltd., Publication.
5. Enet.gr, (2013). Ενα παράσημο για τις ελληνοϊταλικές σχέσεις. Διαθέσιμο στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=400223>
6. Europa, (2010). Ιταλία. Διαθέσιμο στο: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/italy/index_el.htm
7. Europa.eu., (2014). Διασυνωριακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Ελλάδας-Ιταλίας 2007-2013. Διαθέσιμο από: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-08-420 el.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-420_el.htm)
8. European Commission, (2011). DIRECTORATE – GENERAL FOR INTERNAL POLICIES,POLICY DEPARTMENT – ECONOMIC AND SCIENTIFIC POLICY A, Energy Strategy in South Mediterranean, Brussels.
9. Higgins-Dsbiolles, F. (2006) 'More than an “industry”': The forgotten power of tourism as a social force', *Tourism Management*, Volume 27, Issue 6, December 2006, Pages 1192–1208
10. Invitalia, (2012). Investment opportunities in Italy. Διαθέσιμο στο:
file:///C:/Users/irene/Downloads/1432Tourism_english_.pdf
11. Islam, M. M. & Khan, A. M. (2013). Branding of Clothing Fashion products:Fashion Brand Image Development by Marketing Communication Approach. *Research Journal of Engineering Sciences*, Vol. 2(4)(April), pp. 28-33 .

12. López-Bravo Palomino, L. (2003) 'Impacts of Mass Tourism on Local Communities and the new phenomenon of Colonization, Case Study: Majorca', Master of Arts European Tourism Management, Bournemouth University.
13. Pentecost, R. & Andrews, L., (2010). Fashion retailing and the bottom line : The effects of generational cohorts, gender, fashion fanship, attitudes and impulse buying on fashion expenditure.. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 17(1), pp. 43-52.
14. Petroff, E. (2008). *Who is to Blame for the Subprime Crisis?* [online]. Available from: <http://www.investopedia.com/articles/07/subprime-blame.asp>
15. Reuters, (2014). Italy fashion industry back to growth in 2014 - trade bodies. Διαθέσιμο στο: <http://uk.reuters.com/article/2014/01/10/uk-italy-fashion-growth-idUKBREA0912220140110>
16. World Travel and tourism council, (2013). Travel and tourism: economic impact in Italy. Διαθέσιμο στο: http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/italy2013_1.pdf
17. Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, (2012). *Κλαδική Μελέτη Ελαιόλαδου – Πυρηνέλαιου*, Παράρτημα: Συνοπτική Αναφορά στην Αγορά των Επιτραπέζιων Ελιών, Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών, Εκπόνηση από: Ε.Σ. ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ.
18. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014a). Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί 4^ο τρίμηνο 2013. Διαθέσιμο στο http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0704/PressReleases/A0704_SEL84_DT_QQ_04_2013_01_P_GR.pdf
19. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014b). Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2010-2013. ΕΛ.ΣΤΑΤ. Διαθέσιμο στο http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0701/PressReleases/A0701_SEL03_DT_AN_00_2014_01_P_GR.pdf
20. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014c). Δείκτης Τιμών Καταναλωτή Μάρτιος 2014. ΕΛ.ΣΤΑΤ. Διαθέσιμο στο http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0515/PressReleases/A0515_DKT87_DT_MM_03_2014_01_F_GR.pdf

21. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014d). Έρευνα εργατικού δυναμικού Δ' τρίμηνο 2013. ΕΛΣΤΑΤ. Διαθέσιμο στο http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_QQ_04_2013_01_F_GR.pdf
22. Ελληνική Πρεσβεία Ρώμη, (2010). Η Ιταλική οικονομία & οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις Ελλάδος-Ιταλίας. Διαθέσιμο στο: <http://www.acci.gr/acci/LinkClick.aspx?fileticket=%2fmj0sU44TuM%3d&tabid=517&mid=375&language=el-GR>
23. Ηγουμενάκης, Ν. Κραβαρίτης, Κ. και Λύτρας, Π. (1998) 'Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδόσεις: Interbook, Αθήνα
24. Καδίτη, Ε., Νίτση, Ε., (2010). Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα. Διαθέσιμο στο: <http://www.kepe.gr/index.php/el/erevna/dimosieyseis/ektheseis/item/251>
25. Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, (2005) 'Μελέτη για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις του Τουρισμού', Τελική Έκθεση Συμπερασμάτων, Σεπτέμβριος
26. Ναυτεμπορική, (2014). Ελλάδα - Ιταλία: Δυνατό σημείο εκκίνησης η περιφέρεια. Διαθέσιμο στο: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/789525/ellada-italia-dunato-simeio-ekkinisis-i-perifereia>
27. ΣΕΤΕ (2013). Βασικά μεγέθη Ελληνικού τουρισμού. Διαθέσιμο στο: <http://sete.gr/GR/TOYRISMOS/Vasika%20Megethi%20tou%20Ellinikoy%20Tourismoy/Vasika%20Megethi%202012/>
28. Τράπεζα της Ελλάδας, (2014). Εμπορικό ισοζύγιο. Διαθέσιμο από: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/commercial.aspx>
29. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2012). Πληροφορίες για τη Μελισσοκομία. Διαθέσιμο στο: <http://www.minagric.gr/greek/data/ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ%20ΓΙΑ%20ΤΗ%20ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ>
30. Υπουργείο Εξωτερικών (2014). Διμερές εμπόριο Ελλάδας Ιταλίας. Διαθέσιμο στο: <http://agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=57&fid=39390>

31. Φίλης Κ., (2013). *Ενεργειακός χάρτης της νοτιοανατολικής Ευρώπης: Αναδυόμενες πραγματικότητες, προκλήσεις και προοπτικές για την Ελλάδα*, Αθήνα.
32. Χαρδουβέλης, Γ. (2008). *Διεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση 2007 και Οικονομικές Επιπτώσεις*.